

Nevad KAHTERAN

TRADICIONALNI ISLAM I IDEJA IHSĀNĪ INTELEKTUALNOSTI

(posvećeno šejhu 'Abd al-Wahidu Yahyau – Renéu Guénonu)

Tradicija je kontinuitet Objave, nepretrgnuto prenošenje kroz neizbrojivi niz generacija duhovnih i kozmoloških principa, znanosti i zakona koji rezultiraju iz objavljene religije: ona ništa ne zanemaruje, od uspostave društvenih poredaka i propisa o ponašanju do zakona koji se odnose na umjetnost i arhitekturu, ornamentaciju i oblačenje; ona uključuje znanost matematike, fizike, medicine i psihologije, čak štoviše obujmljujući i one koje se izvode iz nebeskih kretanja. Ono što je u kontrastu sa našim cjelokupnim modernim učenjem, koje je zatvoren materijalistički sustav, jeste njezino ukazivanje da se sve stvari vraćaju superiornim razinama bića, te konačno krajnjim Principima: predanjima koja su posve nepoznata modernom čovjeku.³⁵

Svakome tko je u potpunosti svjestan suvremenog konteksta čini se da su ekstremisti još jednom iznova ukrali i zauzeli središnju poziciju u predočavanju islama i muslimana u svijetu. Naravno, ostaje uvijek aktualno pitanje kako je moguće da se islam počne izjednačavati sa fanatičnom i radikaliziranom manjinom, koja nedvojbeno postoji među muslimanima, uostalom kao i među drugim vjerskim skupinama.

Međutim, koliko do jučer mogli smo posmatrati dihotomiju koja je uspostavljena sa postojanjem, s jedne strane, tradicionalističkih interpretacija islama i promicatelja takovrsnog stajališta, te s druge, onih modernističkih, tj. modernista, među kojima skoro da nije postojalo uzajamno razumijevanje, predmnijevajući na ovom mjestu njihove daljnje podjele i potpodjele. Dakle, držeći se ovog općeg okvira, možemo kazati da je razlog tome što su i jedni i drugi svijet predočavali vokabularima koji su im obostrano bili nerazumljivi te je otuda svaka ozbiljnija mogućnost dosluha među ove dvije prevladavajuće struje mišljenja unaprijed bila osuđena na neuspjeh i nerazumijevanje, ukoliko ne već i uzajamno isključivanje i pobijanje. No tek sa drugom polovicom dvadesetog stoljeća pojavit će se na sceni muslimanski učenjaci, pripadnici nove tendencije muslimanskog modela mišljenja, koji su jednako familijarni i sa Williamom Shakespeareom, Reneom Descartesom, Markom Twainom... s jedne strane, te sa Jalāl ad-Dīnom Rūmijem, Ibn Khaldūnom, Naguibom Mahfouzom... s druge strane. Ovo su pripadnici «tradicionalnog islama koji implicira horizontalni kontinuitet sa Izvorom i vertikalnu vezu koja se tiče svakog životnog toka tradicije u pogledu pitanja metahistorijske Transcendentalne Zbilje»³⁶. Ovi autori su daleko iznad okoštalih tradicionalističkih (obratiti pažnju na naše povlačenje razlike između pojmova tradicionalnog i tradicionalističkog, prvog koje označava životnu snagu tradicije i životnost, te potonjeg koje označava okoštalost i okaminu tradicije, te duh baruštine i ustajalosti), ali i modernističkih interpretacija islama, koje predstavljaju krajnji raskid sa tradicionalnim učenjima islama.

³⁵ Vidjeti Whitall Perryjevu: *The Unanimous Tradition: Essays of the Essential Unity of All Religions*, ed. Ranjit Fernando (The Sri Lanka Institute of Traditional Studies Press, 1999.), str. 27.

³⁶ S.H.Nasrovo određenje u: *Traditional Islam in the Modern World*, London: Kegan Paul International, 1987., str. 13.

K tomu još, ovi autori su svojim djelima ugrozili i do kraja razvrgnuli temeljne pretpostavke orijentalističkih poduhvata, primjerice kao što su one Renana, Caetanija, Hurgongea, Schachta, Goldzihera i drugih. Riječ je, dakle, o djelima: Renéa Guénona, Ananda Kentisha Coomaraswamyja, Frithjofa Schuona, Titusa Burckhardta, Seyyeda Hosseina Nasra, Hustona Smitha i čitave plejade mlađih autora, koji su započeli izučavati istočnjačke filozofske i religijske tradicije na način koji nije unaprijed pretpostavljao superiornost evropske tradicije, niti same modernosti. Ovi autori su primijenili principe učenja koja su izlagali na tvrdnje racionalizma, scijentizma i cjelokupnog sekularnog modernizma na način koji je ugrozio same osnove moderne zapadnjačke civilizacije, iako oni u ovim svojim djelima nisu bili antizapadnjački nastrojeni (važno naglašavanje u svakom pogledu[sic!]), budući da je prije riječ o njihovim nagovještajima nastupajuće krize modernog svijeta, čiji smo i sami izravni sudionici, kao i posvemašnje brige za izgledniju budućnost cjelokupnog čovječanstva.

Nasuprot djelima osporavatelja i mrzitelja islama i islamskog učenja, kao što su ona Bernarda Lewisa, Martina Kramera, Samuela Huntingtona, Daniela Pipesa (vidjeti nedavno izašlu knjigu potonjeg pod naslovom: *Militant Islam Reaches America*, New York: W.W. Norton & Company, 2002.) te mnogih drugih zapjenušanih zagovornika sukoba i ratova među civilizacijama, kao i glasnogovornika islamske prijetnje Zapadu, čini nam se vrijednim spomena na ovom mjestu kazati da će se u Sjedinjenim Državama uskoro pojaviti djelo grupe mladih američkih znastvenika različitih profila, muslimanske provenijencije, koji kroz svoje eseje nastoje posvijestiti upravo važnost tradicionalne perspektive i rakursa gledanja. Riječ je, dakle, o djelu *Militant Islam in the Light of Tradition / Militantni islam u svjetlu tradicije (eseji muslimanskih znastvenika koji žive na Zapadu)*,³⁷ čiji je izdavač nama drag prijatelj Joseph Lombard, koji je nedavno polučio doktorat iz islamskih studija i arapskog jezika na Sveučilištu Yale, a trenutno je profesor na Američkom Sveučilištu u Kairu. Djelo predstavlja kolekciju eseja mlađih autora kao što su: David Dakake, Reza Shah-Kazemi, Fuad Naeem, Waleed El-Ansary, Ibrahim Kalin, Ejaz Akram, te sam Lombard, koji je i pisac podužeg uvodnika, uz onaj S.H. Nasra i pogovor Abdul Hakima Murada.

* * *

Guenonov ukupni opus, pionirski poduhvat u gore naznačenom smislu, a napose njegovo djelo *The Reign of Quantity and the Signs of the Times / Vladavina kvantiteta i znakovi vremena* stoji kao vododjelnica u evropskoj intelektualnoj historiji, odnosno događaj koji priskrbljuje filozofsku procjenu pretpostavki modernosti te detaljno opisivanje pogubnih učinaka njihove primjene. Ananda Kentish Coomaraswamy je pisao o indijskim, islamskim, kršćanskim, grčkim i budističkim učenjima na način koji je učinio jasnim sve zajedničke principe koji su temeljni svakoj tradiciji. Poput Guénona, on je koristio ove principe kako bi dokazao da u odnosu prema svim tradicionalnim civilizacijama ona moderna predstavlja monstruožnu devijaciju, pošto se

³⁷ Ovom prilikom se zahvaljujemo kolegi Josephu Lombardu na ustupljenom rukopisu ovog djela prije njegovog štampanja, te prilici da budemo upoznati sa njegovim sadržajem mnogo prije njegovog objavljivanja. Konačno, uslijed našeg dosluha sa svakim od spomenutih autora, tekst Ibrahima Kalina djelomice smo već objavili u "Glasniku" koncem prošle godine. Ukoliko uzmemo u obzir tvrdnju profesora Johna L. Esposita, iskazanu u nedavno izašlom djelu, *What everyone needs to know about Islam.../ Što svako treba znati o islamu...*, Oxford University Press, 2002., da će prva polovica dvadesetprvog stoljeća biti obilježena pričom o terorizmu (u predgovoru hrvatskom izdanju), onda ovo dodatno daje na važnosti Lombardovog skorog izdanja. Međutim, s obzirom na već uspostavljenu takovrsnu matricu, ovo je bio i razlog našeg prevođenja spomenutog Espositovog djela, čiji bi se prijevod uskoro trebao pojaviti u nama susjednoj Hrvatskoj.

temelji na prolaznim manifestacijama umjesto na vječitim principima. Nalik Coomaraswamyju, Burckhardt je ilustrativno prikazao način na koji su tradicionalne umjetnosti i zanati svjesna manifestacija duhovnih učenja. Međutim, njegovo najutjecajnije djelo bilo je uvođenje zapadnjačkom auditorijumu temeljnih učenja islamske mističke teologije koju su predstavljale takve figure poput Al-Ghazalija, Ibn 'Arabija i 'Abd al-Karima al-Jilija. Schuon je izlagao u svojim djelima o suštinskoj duhovnoj poruci koja prebiva u srcu svih religijskih tradicija, i zacrtao je pravac za one koji žele da žive u skladu sa njom. Propitkivanjem unutarnjih intelektualnih dimenzija svih religija, ovi su autori izložili mnoge tradicionalne oblike intelektualnosti koja je bila potamnjena redukcionističkim prikazima zapadnjačkih promatrača. Na ovaj način oni su izravno ugrozili ekskluzivističke tvrdnje modernog sekularizma i uspostavili osnovicu za ponovno oživljavanje i artikuliranje tradicionalnih učenja svih religija. Međutim, iako su bili upućeni u mnoge religije, oni su bili vrlo dobro svjesni da možemo živjeti samo u jednoj tradiciji. Otuda su Guenon, Schuon i Burckhardt svaki zasebno prigrlili islam, živjeli kao muslimani, održavali muslimanske bogoštovne radnje i umrli kao muslimani. Sjenku sumnje na njihov muslimanski karakter religioznosti iznova bacaju oni koji su izravno bili pogođeni njihovim učenjem tek s jednim ciljem i nakanom: odvrćanjem pogleda sa širom svijeta proširenog procesa njegove desekularizacije, koji već sada predstavlja nezaustavljivo šireći proces.

Ukoliko prethodno spomenute autore označimo kao pionire ove islamske univerzalističke i inkluzivističke tradicije, onda nam je posvema jasno pomaljanje sve većeg broja muslimanskih pisaca koji su dobro upućeni i u evropsku i islamsku intelektualnu tradiciju. Pored dobro nam poznatog S.H. Nasra, ovdje možemo svakako spomenuti Martina Lingsa, Charlesa Gaija Eatona, A.K. Brohija iz Pakistana, te Naguiba al-Attasa i nama dragog Osmana Bakara iz Malezije, koji su priskrbili islamske odgovore na izazove sekularnog humanizma sa potpunom sviješću o obje intelektualne tradicije. Radovi ovih autora iznijeli su na vidjelo zapadnjačkom auditoriju intelektualnu tradiciju islama, koja je isuviše dugo bila izvan područja zanimanja zapadnjačkih učenjaka, a koji su u njoj radije vidjeli stvar prošlosti.

* * *

Međutim, što u ovom tekstu označavamo pojmom «*ihsānī* intelektualna tradicija»? *Ihsān* je arapska riječ koja dolazi iz korijena *hasana*, što znači biti lijepo, dobro, zgodno, umjesno, podesno, svrsihodno...³⁸ Otuda *ihsān* označava činjenje lijepog ili dobrog, dok *ihsānī* intelektualna tradicija započinje učenjima Kur'ana i Poslanika Muhammeda, a.s., koji je kazao ashabima «da je Bog odredio *ihsān* za svaku stvar»³⁹, dok, sukladno poznatom hadisu o Džibrilu, «*Ihsān* je da obožavaš Boga kao da Ga vidiš, a ako Ga ne vidiš, On usprkos tome vidi tebe». Naime, ova intelektualna tradicija je prisutna u islamskoj civilizaciji u jednom ili drugom obliku, čak i u modernom svijetu, iako je danas dramatično oslabila i njezino odsustvo iz modernog diskursa je među najozbiljnijim simptomima koji označavaju bolest cjelokupnog diskursa. Otuda je jako važno kazati da iz ove perspektive filozofija nije prosta racionalna dedukcija i spekulacija, već znanost o istinskoj zbiljnosti. Međutim, da bismo istinski spoznali zbiljsko bez omama strastvenih pristranosti mentalnih konstrukcija, moramo usavršiti organ

³⁸ Vidjeti, T. Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, Sarajevo: El-Kalem, 1997., str. 295.

³⁹ Muslim: *Kitāb as-sayd*, 57.

mišljenja i zamjećivanja, tj. intelekt, koji, sukladno tradicionalnim islamskim misliocima, prebiva u ljudskom srcu. Poteškoće u razumijevanju ovoga nastaju još u razdoblju konceptualiziranja islamske civilizacije kroz postprosvjetiteljske teorije o religiji, koja je nakon tog razdoblja postajala sve više razvodnjena i razblažena religija, ili zarotirana religija (ono što danas u slučaju islama neki nazivaju sa: *al-islām al-mu'addal*, modificiranim ili zarotiranim islamom).

Izvor onoga što je tradicija u pogledu vjerovanja jeste, dakle, poznati hadis o tome kada je Džibril pitao Poslanika o tri izvora: o *islāmu* (podlaganju), *īmānu* (vjerovanju) i *ihsānu* (činjenju dobročinstva), tj. izvanjskom, unutarnjem i zbiljnosti. Naime, sukladno Abū Nasr as-Sarrāju (umro 988.)⁴⁰, *islam* je izvanjski, *iman* unutarnji i izvanjski, a *ihsan* je zbiljnost izvanjskog i unutarnjeg. Ovo je smisao iskaza Poslanika: «*Ihsan* je da obožavaš Boga kao da Ga vidiš, a ako Ga ne vidiš, On unatoč tome vidi tebe», što je melek Džibril potvrdio.

Štoviše, ukoliko podrobnije propitkujemo kur'anski korijen ove riječi, primijetit ćemo da se glagol *ahsana* i njegovi derivati pojavljuju preko pedeset puta u tekstu samog Kur'ana, a vrlo često se pronalazi i u hadisu. Sukladno ovim izvorima, prvi koji čini dobročinstvo i dobro općenito (*muhsin*) jeste sam Bog i ovo je temeljno za razumijevanje mjesta i uloge *ihsāna*, jer iako su islam i iman važni kur'anski koncepti, oni se ne mogu izravno primijeniti na Boga, jer Njemu se podvrgava i umjesto vjerovanja On zna sve stvari. Stoga je, iz ove perspektive posmatrano, činjenje dobročinstva ne samo način obavljanja posebnih djela, već sam način bivanja. Ovo je napose razlog što je bez određenog oblika *ihsānī* intelektualne tradicije sam islam izložen postajanju ideologijom koja je lišena duhovne učinkovitosti, a njegovo središnje učenje – *la ilāha illā Llāh* – reducirano na puki slogan – ono što nazivamo kroz ovaj tekst zarotiranom religijom, odnosno u ovom konkretnom slučaju zarotiranim islamom⁴¹.

Naime, propust da se dopusti ova temeljna historijska zbiljnost odveo je mnoge generacije muslimana tome da odbace integralni dio svoje vjere i da zapriječe zamašnije razumijevanje i iskustvo potpunosti življenja svoje tradicije. Svaki put kad se ovo desi, religija – bez obzira koja je posrijedi, a ne samo islam – svodi se na puku ideologiju, a kada se svede na ideologiju, ona više nema tu sposobnost da pročišćava ljudska srca od raznih vrsta opačina, osim da opravda čisto ovozemaljska stremljenja pojedinaca ili uskih interesnih krugova i grupacija. Ovo je bio razlog što su mnogobrojni izlagači *ihsānī* tradicije ukazivali na nužnost razumijevanja u potpunosti središnjeg islamskog koncepta (*tawhīda*), jer bez njegove spoznaje ne može se upotpuniti ona istinska ljudska norma, ljudska prigodnost za savršenstvo (kur'anski pojam *fitra*)⁴². Sukladno ovim izlagačima, sve istinske znanosti su aplikacije *tawhīda*. Otuda bi se svi aspekti našeg obrazovanja, od studija jezika, gramatike i matematike pa sve do proučavanja jurisprudencije, etike i metafizike, trebali integrirati u ovu nadsvođujuću viziju. Konačno, ovo znanje leži u osnovi onoga što nazivamo školom *'irfāna*, odnosno *ma'rife*, koja se

⁴⁰ Vidjeti njegovu *Kitāb al-lum'a*, ed. 'Abd al-Halīm Mahmūd i Taha 'Abd az-Zāqī Surūr (Cairo: Dār al-Kutub al-Hadīthiyya, 1970.), str. 22.

⁴¹ U najuprošćenijem smislu tumačenja prethodno kazanog, mogli bismo kazati da je to način življenja na račun islama, a ne istinskog življenja u ime islama, budući da prvo označava ideologizaciju istog i redukcionistička čitanja njegovih univerzalnih poruka, dok drugo označava zahtijevanu predanost i upokorenje i podlaganje Volji Dobrostitvog.

⁴² Kur'an: ar-Rūm, 30.

najbolje može preveseti kao škola gnoze, uz dužnu napomenu da ovaj termin ne implicira nikakvu historijsku povezanost sa kršćanskim gnostičkim pokretima u Evropi posljednjih nekoliko stoljeća.

Prema tome, ovo je bio razlog što je, upravo kroz utjecaj Abū Hāmida al-Ghazālīja, Ibn 'Arabīja, te mnogih drugih koji su ih slijedili, *ihsānī* intelektualna tradicija, koja je razvijena kao svjesna elaboracija učenja rane sufijske tradicije, bila središnja komponenta islamskog intelektualnog i političkog diskursa sve do sredine devetnaestog stoljeća. Međutim, današnji «liberalni intelektualci» poput Mohammeda Arkouna,⁴³ Abdul-Karima Sorousha i Farida Esacka te drugih, koji nastoje biti u miru i savezu sa modernim svijetom, zapravo nastoje zaniijekati ovaj temeljni islamski fenomen, te čineći tako, oni zapravo niječu svoje najvlastitije naslijeđe. Štoviše, ovi «Martin Lutheri islama» (kako će ih nazvati kolega J. Lumbard u ranije spomentom djelu) čine sve kako bi intelektualna kolonijalizacija islamskog svijeta potrajala, budući da oni odbacuju islamsku intelektualnu tradiciju u ime progresa. Iako nam se njihova djela mogu nametnuti pokatkad tako dojmljivim i lepršavim kazivanjem, ne smijemo smetnuti s uma da jednom kada odbacimo dio religijske tradicije, *ipso facto* smo odbacili cjelokupnu tradiciju. Dakako, Vjerovakon i vjerovanje, koji korespondiraju islamu i imanu, jesu integralne komponente islamskog društva, međutim, bez živog prisustva ovdje razmatranog koncepta *ihsānī* tradicije, kao trećeg konstituensa, oni postaju nerazumljivi, te iako se i ovi gore spomenuti mislioci pozivaju na Kur'an i hadis, oni su zapravo ukorijenjeni u mentalne obrasce koji su razvijani u sekularnom univerzumu, svjetopogledu koji u konačnici odbacuje središnjost objave, ukoliko ne i samu njezinu istinitost.

Dakako, na ovaj način dolazimo do dubljeg razumijevanja uskih ideoloških interpretacija vjerovanja koje danas dominiraju, no da bismo izgradili intelektualni univerzum koji je u potpunosti islamski utemeljen na konceptu *tawhīda*, nužno je iznova združiti i objediniti islam, iman i ihsan u jedan kombinirani intelektualni pristup, jer, ukoliko ćemo se prisjetiti izreke Abū Saīda Abi-'l-Khayra: «Istinski čovjek je onaj koji sjedi i prebiva među drugima, spava i hrani se, te komunicira sa drugima na pijaci, kupuje i prodaje, onaj koji se miješa sa ljudima, i k tome još ni jednog trenutka ne zaboravlja na Boga u svojem srcu»⁴⁴. Ovo je stanje koje se naziva ljudskom normom, ljudskom prigodenošću za savršenstvo (*fitra*).

* * *

Međutim, centralna intelektualna karakteristika napose modernog razdoblja jeste ono što bismo mogli nazvati «ukinuće Apsoluta», gdje je, da se poslužimo riječima Williama Stoddarta⁴⁵, ovaj vakuum kasnije ispunjen svim vrstama lažnih «apsoluta», koji priječe valjano razumijevanje ovog pojma *ihsānī* intelektualnosti. No da ne bude zablude u svezi s tim, reći će Stoddart⁴⁶, usprkos svakom privremenom neuspjehu, općenito prihvaćena religija našeg doba (ovdje uopće ne specificira ni jednu napose) još je amalgam evolucionizma, progresa,

⁴³ Iako meni drag mislilac i neko koga sam osobno prevodio (vidjeti moj prijevod njegovog poduzeg teksta iz najnovije knjige: *Dijalog*, 4/2002., str. 71-103.), međutim, u gore naznačenom smislu se moram složiti sa kolegom Lumbardom i još nekima.

⁴⁴ Muhammad Ibn Munawwar, *Asrār-i tawhīd*, vol. 1, str. 199.

⁴⁵ Vidjeti William Stoddart, "Meaning Behind the Absurd", u: *In Quest of the Sacred: the Modern World in the Light of Tradition*, ed. By S.H. Nasr and Katherine O'Brien, The Foundation for Traditional Studies, 1994., str. 9.

⁴⁶ *Ibid.*, str. 8.

scijentizma i psihologizma. Nažalost, takovrsna «normalnost» razara i troši se u beskrajno lošoj spirali i ovo je danas slučaj sa tzv. «oficijelnom» religijom bilo koje vrste. Naime, ovo je razlog što je početni zagovornik i promicatelj ove *ihṣānī* intelektualne tradicije René Guénon pisao u svojim djelima ukazujući na «pogrešnu duhovnost» i «puno suptilniju smetenost». Ovo je «ukinuće Apslota» u punom smislu riječi!

Krajnje jednostavno i uprošćeno kazano, naše doba je, prema Guénonu i ostalim perenijalistima, doba nominalizma, egzistencijalizma i raznih vrsta zabluda, u kojemu relativizam i subjektivizam bujaju sa katastrofalnim učincima na pojedinca i društvo. Jedini protuotrov relativnom i subjektivnom, iz perenijalističke perspektive motreno, jeste Apsolut i objektivno, najvlastitiji sadržaji tradicionalne filozofije ili «perenijalne mudrosti» (*Sophia perennis*), čiji je Guénon upravo bio pionir i restaurator u prvoj polovici dvadesetog stoljeća. Upotrebljavajući pojam «ezoterizma» (posmatran kao «posvemašnja istina») kao sinonim za *Sophia perennis*, Frithjof Schuon po kratkom postupku odbacuje subjektivizam i relativizam. Ezoterizam, kako je shvaćen ovdje, jeste poistovjećen sa tradicionalnom filozofijom (tj. platonizmom, tomizmom, ili bilo kojim drugim sustavom mudrosti koji je dostojan poštovanja). On nije neprijatelj objavljenih religija, kao što bismo mogli pretpostaviti za mnoge oblike suvremenog pseudoezoterizma. Štoviše, možemo vidjeti da je kasniji cjelokupan Schuonov opus prožet ovom središnjom mišlju: «Upravo kao što racionalizam može ukloniti vjeru, tako je ezoterizam može ponovo uspostaviti».

Konačno, velika nakana koja stoji iza Guénonovog opusa, i ne samo njegovog već i ostalih perenijalista, jeste učiniti čitatelja otvorenim i prijemčivim za mogućnost slijeđenja ove istinske ezoterijske staze, mogućnost koja, u slučaju zvanja postaje nužna, međutim, on ne preporučuje, niti preferira bilo koje tradicionalno usmjerenje. Naime, najvažnije je da, ukoliko dobro razumijevam ovo mjesto kod njega, dok smo zagledani u jedan horizont mišljenja, ne dopustimo da nam svi drugi neumitno izmiču iz našeg vidokruga, našeg horizonta mišljenja, što je danas odviše čest slučaj za ono što se naziva modernom i postmodernom filozofskom tradicijom.

I naposljetku, moramo znati da je ezoterizam uvijek prisutan u svim Guénonovim djelima u poleđini kao «jedna nužna stvar», prijeko potreban zaglavni kamen za bilo kakvo rekonstruiranje svijeta prema njegovoj normalnosti. Doista, pojam koji odzvanja svim njegovim djelima jeste potreba za ortodoksijom, pojam koji je postao u akademskom smislu gotovo sinoniman za uski i fanatični egzoterizam, no koji Guénon ponovo ustanovljuje u njegovom istinskom smislu.

Wa mā tawfīqī illā billāh

ABSTRACT:

The paper discusses concept of traditional islam and the idea of «the *ihṣānī* intellectual tradition», which have been largely dismissed by paradoxes and contradictions of our day. Only a fully integrated Islam in which all the spiritual and intellectual tradition are developed provides

the awareness of this contemporary context, in which the central intellectual characteristic of the specifically modern age is what one might call the «abolition of the Absolute».

Esoterism, as understood in this paper, is identical with traditional philosophy and, it is not the enemy of revealed religion. Finally, the late Shykh 'Abd al-Wāhid Yahyā (René Guénon) is living exemplar of this kind «*ihsānī* intellectual tradition» and it's the reason to be dedicated to him personally.

Rezime:

Tekst raspravlja pojam tradicionalnog islama i ideju «*ihsānī* intelektualne tradicije», koja je bila uvelike prognana paradoksima i kontradikcijama našeg doba. Jedino u potpunosti integriran islam u kojemu je cjelokupna duhovna i intelektualna tradicija razvijene priskrbuje svijest o ovom suvremenom kontekstu, u kojemu je središnja intelektualna karakteristika, napose modernog doba, ono što bismo mogli nazvati «ukinućem Apsoluta».

Ezoterizam, kako je shvaćen u ovome radu, jeste poistovjećen sa tradicionalnom filozofijom i nije neprijatelj objavljene religije. Konačno, rahmetli šejh 'Abd al-Wāhid Yahya (René Guénon) jeste živi primjer ove vrste «*ihsānī* intelektualne tradicije» i to je razlog što mu ovaj rad osobno posvećujemo.